C.S. SCHURZFLEISCHI DISPUTATIONES...

Konrad Samuel Schurtzfleisch, ...

Digitized by Google

I.

SAxonia occidua vetus inter Rhenum Viſurgimqve comprehenſa regio, nullius antehac imperio obnoxia, tantisper ſuo iure uſa eſt, dum ſtatum nomenqve mutaret, et in Francorum ſecundae ſtirpis ſocietatem pariter atqve imperium veniret. *Monachus Paderbornenſis lib. IV. annal. de geſtis Caroli M. Vitichindus Corbeienſis annal. Sax. lib. 1.*

II. Reges non tulit liber populus, ſed proceres reipublicae ſocietate coniunctos habuit, qvi dignitate natalium, et auctoritate validi, et conſiliis bellisqve adhibiti, ſemper comitiis interfuerunt, et novis Francorum auſpiciis non mulctati dignitate, ſed magis provecti, ex primoribus cum populari imperio permixtis, reguli et principes ducesqve facti, Regibus atqve Imperatoribus, conſtituto pactis iure, fidem aſtrinxerunt. *Annales Francorum an. DCCLXXVII. DCCLXXXV. Monachus Egoliſmenſis in vita Caroli M.*

III. Antiſtites per illum veteris Saxoniae tractum a Carolo M. primum conſtituti, et ſacris impoſiti ſunt, qvorum antiqviſſimus Paderbornenſis conſecratione ſua nobilitavit Herfordiam, in ſacrae iurisdictionis fines deſcriptam. Etſi enim monumenta ultimorum temporum vel obſcura ſunt, vel in tenebris et ſitu iacent, tamen qvaedam non leviter nos confirmant, Badoradum Paderbornae praeſulem hoc munere perfunctum, illuſtre illud Herfordienſe fanum, qvod ad ſacras virgines pertinet, dedicaſſe. Vixit Badoradus imperante Hludovico pio, cuius auſpicio et benignitate locus ille cultus, et religioſa virginum ſodalitate ornatus eſt, famaqve ſanctitatis praecipue eluxit, qvae invitavit ho-

mines, ut freqventiores eo ad habitandum venirent. *Auctor vitae S. Meinvverci*, tam ſide, qvam diligentia commendatiſſimus tradit, *eccleſiam Hervordenſem, a Ludovico filio Caroli Magni filio conſtructam, et a beato Badurado Patberbornenſi Epiſcopo dedicatam.* Cuius auctoritas tanta nobis eſt, ut a novitiis ſcriptoribus diſcedamus, et Chriſtophoro Brovvero, qvi vitam Meinvverci edidit, permultum debere nos ultro fateamur.

IV. Cum in Baduradi mentionem incidi, tum eius publicam ſolennemqve dedicationem memoria et cogitatione complector, cui nulla diuturnitas finem allatura eſt, nec tam ingrata unqvam futura poſteritas, ut eius laudes exoleſcere patiatur. Floruit honore, et generis claritate Baduradus, a primo Paderbornenſium Antiſtite Hathumaro proximus, et regnante adhuc Carolo M. ſucceſſor, ſummam Antiſtitis dignitatem ſuſcepit, at eo dudum mortuo, ſuas conſecrandi partes peregit. *Vid. citatus Anonymus ſcriptor.* Illud vero meritis Hludovici pii tribuendam eſt, qvod fanum hoc inclutum, et in Saxonia ſoli Corbeiae monaſterio ſecundum a fundamentis extruxerit, cumulateqve locupletarit. Inſtituto, et cauſae ſerviunt publicae Hludovici iunioris Germaniae Regis tabulae, qvarum fides in dubium vocari non poteſt. Verba plana apertaqve ſunt. *Is ergo* (Abbas novae Corbeiae VVarinus) *petiit celſitudinem noſtram recordari, qvod piae memoriae genitor noſter Hludovicus imperator* (cognomine pius) *ambo haec monaſteria* (Corbeiae et Herfordiae) *extrui iuſſit, ad normam videlicet praecipuorum in Gallia monaſteriorum, novam utiqve Corbeiam* (qvae et Saxonica dicitur) *ad ſimilitudinem antiqvae Corbeiae* (qvae Francogallica nominatur) *Herifordenſe vero coenobium ad exemplum monaſterii Sanctimonialium, in Sveſſionis civitate exiſtentium.*

V. Ex his colligamus licet, duo eſſe antiqviſſima Saxoniae monaſteria, alterum Corbeienſe ad Viſurgim, alterum Her-

Herfordienſe ad Aae et Vehrae confluentes. Vtrumqve ſitum eſt in *dioeceſi* Antiſtitis Paderbornenſis, qvi antiqvitate omnibus veteris Saxoniae Epiſcopis praeſtat, et propterea interdum per eminentiam *Epiſcopus Saxonicus* appellatur. Ergo auctor Chronici Mindenſis, qvod Henricus Meibomius emiſit, caſtigandus eſt, qvi Eccleſiam *Oſnaburgenſem* (Osnabrugenſem) *primam et primitivam Saxoniae eccleſiam* vocat qvem rationibus temporum, qvas ipſe ſuppeditat, convinco. Nam prior illa *Eccleſia* anno DCCXLII. Buriburgi fundata, et hinc Paderbornam translata, vel utraqve potius coniuncta eſt et coaluit ſimul: illa autem, fatente ipſomet auctore Mindenſis Chronici, anno DCCLXXII. demum coepit ac inſtituta fuit. Nihilo verius eſt, qvod ſcripſit *Anonymus*, *Eccleſiam* Paderbornenſem ex loco Herſtell, ſive Heriſtallo ad ripam Viſurgis, traductam eſſe ad Paduli fontem, qvod Othloni auctoritate poteſt convelli. Qvo fundamento iacto, ſtruitur apte et componitur illa controverſia, qvae actibus ius praecedendi dantibus continetur. In qva mediocrem induſtriam poſuit Iacobus Andreas Cruſius, cum eam usqve a capite arceſſere, et accuratius conficere potuiſſet, *de praecem. lib. II. c. 14.*

VI. Vnum reſtat, qvod Badurado poſſit eſſe fraudi, cum reperiantur, qvi putent, conſecrationem *monaſterii Herfordenſis* multo ſerius, qvam noſtrae rationes ferunt, a Biſone, qvarto Paderbornenſium Antiſtite, peractam fuiſſe. Hac in ſententia fuit *Gabriel Bucelinus*, Monachus diligens ac pereruditus, ſed, qvantum ſuſpicor, monumentis deſtitutus, qvae diuturnitate et iniuria temporum interciderunt. Is tradit, Herfordienſe monaſterium, ſub regula ordinis D. Benedicti conſtitutum, coepiſſe *ſub A. C. 880. qvod*, ut ſcribit ille, *fundavit et dotavit Biſo, qvartus Paderbornenſium Pontifex. Germaniae ſacrae part. II.* Qvae ſi ita ſunt, rationes aliter ſubduci oportet, ut plane congruant, et minime fallant. Verum

rum Bucelino non aſſentior, niſi praeſtet narrationis ſuae fidem. Publica documenta poſcimus, qvibus fidem habeo non invitus. Vellem inſpexiſſet monumenta a Brovvero, Henſchenio et Mabillonio prodita, qvibus antiqvior huius monaſterii origo confirmatur. AlbertusCranzius nihilo certiora proferre potuit, qvum fama potius, qvam ſua opinione ductus narravit, ex Angria illuſtre Virginum CollegiumHervordiam eſſe translatum. *Saxon. lib. II. c. 24.* Angriam haud dubie ſignificat domicilio tumuloqve Vittekindi magni claram; nam Angria, qva ducatus eſt, latius patet, et Herfordiam cum inſigni monaſterio, urbe et agro comprehendit.

VII. Exinde ſeqvitur, Herfordiam in *Veſtphalia propria* non eſſe ſitam, ſed finibus Angriae circunſcriptam, dioeceſi nihilominus Veſtphali Praeſulis attributam fuiſſe. Pagus Angriae in priſcis Francorum Saxonum monumentis celebratur, qvi amplus fuit et potens, multosqve tractus habuit, qvos Comites adminiſtrarunt. Inter eos traditur Herfordienſis Comes Caroli M. aeqvalis, de cuius familia nihil fere habeo, qvod ſcribam. Illud tantum in caligine illorum temporum conſtat, Volderum Comitem gentis ſuae ultimum, levandae orbitatis remedia qvaerentem, ceſſiſſe obteſtationi Francorum, et pietatis declarandae cauſa, tradidiſſe Ludovico Auguſto Herfordiam, ut monaſterio, qvod condere geſtiebat, praepotentem patronum circunſpiceret et compararet. Sed qvo id anno extructum fuerit, non perinde licet definire, neqve de conſecrationis initio convenit inter ſcriptores. Eqvidem Henricus Meibomius V. C. et de hiſtoria Germanica praeclare meritus, ab anno DCCXC. Herfordienſis monaſterii initium duxit. Qvo pacto prima eius origo videtur altius arceſſenda, ita ut cum temporibus Caroli M. coniungatur. Qvi eodem anno in Francia Auſtraſica apud Vangiones ſubſiſtebat, et mitigatis ſacrorum diſciplina Saxonibus, in utraqve Francia ſolus, ſedatisqve bellorum motibus,

re-

regnabat. *Annal. Francorum an. DCCXC.* Atenim vero ſuſpectae mihi narrationes ſunt, qvae a temporibus Carolinis exordium capiunt, qvando verae, et extra controverſiam poſitae ſuperſunt tabulae, in qvibus Monaſterii eius primordia ad Hludovici pii aevum referuntur. *Chronicon Mindenſe* non tantae eſt auctoritatis, ut contrarium evincat, maxime in ultimis Carolingorum temporibus, a qvibus fuit remotiſſimus Chronici ſcriptor, et pleraqve contra fidem Francorum annalium conſignavit. Meibomius tamen in notis, ad Gobelinum Perſonam editis, gemina tradit, et chronici huius ſententiam probat. Niſi qvod in numero et nota annorum differentia cernitur, cum in Chronico annus fundationis DCCLXXXIX. in notis autem ad Gobelinum extantibus annus DCCXC. conſtituatur. Contra qvam in notis ad Vitechindum exaratis, in qvibus ſcribitur annus 789. Idem vero Chronicon tradit, monaſterium Herfordienſe ab ritus Chriſtiani hoſtibus ad vaſtitatem redactum, ſed a Hludovico pio, *anno eius imperii ſexto, inſtauratum fuiſſe.* Qvod repugnat diplomati Regis Hludovici, qvi Germanicus nominatur. Longe aliud ſignificant verba, *piae memoriae genitor noſter Hludovicus Imperator ambo haec monaſteria* (Corbeiae et Herfordiae) *extrui iuſſit*, qvibus non inſtauratio, ſed primi conditoris opus denotatur. An vero eodem anno monaſterium hoc aedificari, et conſecrari coeperit, non docent rerum Saxonicarum ſcriptores: Illud omnino elicitur ex Francis, anno qvarto decimo imperii Hludovici, id eſt, V. E. Dionyſianae anno DCCCXXIIX. tribus fere poſt Corbeiae dedicationem annis, ſolennia dedicationis Herfordienſis peracta fuiſſe. Curſim addo, Hludovicum Germanicum a plerisqve novitiis haud apte dici ſecundum, qvippe qvi Germaniae a Francia Neuſtrica ſeparatae Rex primus, Imperator Romanorum nunqvam fuit.

IIX. Magna huius monaſterii celebritas extitit, multos

toſqve ad freqventandum hunc locum adduxit, praeſertim cum ei venerationem ſanctitas, et delectationem amoenitas afferret. Plurimum adiumenti habuit a liberalitate Principum, qvos Hludovici pii exemplum movit, ut fructus ampliores monaſterio ad victum ſplendoremqve illuſtri Virginum Collegio aſſignarent. Nam HludovicusGermanicus non peiori conditione eſſe voluit, ſed pro ſummo in ſacra amore, nova beneficia contulit, decimasqve addidit et inſigniores reditus, qvi ex finitimis Oſnabrugenſi et Monaſterienſi regionibus atqve dioeceſibus obvenirent. Concepta diplomatis verba haec leguntur. *Ad Herisfordenſis autem monaſterii adiumentum dedit in Epiſcopatu Aſnabruggenſi* (Oſnabrugenſi) *Eccleſiam Bruginitbi cum ſubiectis ſibi Eccleſiis, in Parochia vero Mimigernefordenſi* (aliter Mimigardefordenſi, hoc eſt, Monaſterienſi) *Eccleſiam Reni cum his, qvae ad eam pertinent Eccleſiis, ita ſane, ut decimarum, aliorumqve redituum proventiones praefatis cederent Monaſteriis*, id eſt, Corbeienſi et Herfordenſi, ad qvae munificentiſſimi Germaniae Regis donatio ſpectat. Praeter eos Cobbo qvidam comes, genere Teckelburgius, de hoc monaſterio optime meritus eſt, cuius ſoror ibi ſacris virginibus praefuit, et qvantum fieri potuit, ordinis commoda curavit. Cuius honori datum eſt, ut nihil non faceret Comes, qvod ad ornandum locupletandumqve monaſterium pertinere iudicabat. Qva ex re detrimentum cepit Oſnabrugenſe ſacerdotium, titulo Epiſcopi conſtitutum, cui praedia cum cenſibus ſubtracta, et Herfordiae attributa ſunt Cobbonis induſtria, qvam iuvabat occaſio, cum deliteſceret metu Epiſcopus, et magna in offenſa apud Imperatorem eſſet. Fuit haec deinde occaſio diuturni odii inter Teckelburgios (Tecklenburgios) et vicinos Oſnabrugenſes Epiſcopos contracti, qvi exortis utrinqve diſſidiis, multa de praediis clienteliſqve Tekelburgiis detraxerunt. *vid. Erdvvinus Erdmannus in Chronico Oſnaburgenſium, qvod Vir cele-*

leberrimus Meibomius iunior emiſit, ex qvo corrigendum eſt librarii mendum; qvod in notas ad Gobelinum conſcriptas, in utraqve eius editione, irrepſit, ubi pro ſocer legi debet ſoror. *conf. Albertus Cranzius in metropoli lib. I. c. 40.* Ambo tamen dubitant, fueritne Teckelburgius, nec ne, qvod alibi licet inqviramus: in praeſens ſufficit, virum fuiſſe *Nobilem*, qvi titulus uſu exemploqve veterum non eqveſtri, ſed illuſtri loco natis tributus, et *Comitibus* aſcriptus eſt, ex qvibus *Marchiones* ac Duces fieri et creari conſveverunt.

IX. Partis tot opibus, tantisqve beneficiis collatis, Antiſtita collegiumqve Virginum lites ſaepe, et certamina cum vicinis praeſulibus habuerunt, et regnante Arnolpho, Francorum Imperatorum ultimo, propter decimas cum Eigilmaro Epiſcopo Oſnabrugenſi, iure experiri coeperunt. Sed conſtituto iudicio, diremit controverſiam Arnolphus, ſic ut cauſa caderent Virgines, et decimas retineret Oſnabrugenſis. *Erdvvinus in dicto Chronico.* Grave qvidem hoc, ſed ferendum erat, ne non a diſciplina ordinis recederent, qvibus non tam opum, qvam ſacrorum procuratio credita commiſſaqve eſſet. Poſthaec enim non damnum modo, ſed cladem monaſterio fatalem acceperunt, cum Hungari, ut tunc erant, nomini Chriſtiano infeſti, calamitoſum Germaniae bellum inferrent, atqve in Saxoniam incurſione facta, late omnia vaſtarent ac diriperent, neqve aedibus ſacris parcerent, et Herfordienſe fanum qvoqve funditus delerent. Inſtauratum deinde ab Antiſtita monaſterium, et a Meinverco Paderbornenſium Epiſcopo dedicatum eſt, cum titulo *Baſilicae ad Crucem*: ab eo tempore vicini fama miraculi exciti, locum obire, et ſacris itineribus freqventare coeperunt. *V. ſcriptor vitae Meinvverci p. 48 Hic Abbatiſſa nomine* Godeſti *memoratur, qvae aliis* Imma *dicitur. Gobelinus in Coſmodromio aetat. VII. cap. 52. et ibidem Meibomii notae.*

X. Nondum inter urbes numeratur Herfordia, qvo

rerum luculentumqve indicium eſt, ſerius conditam, et diu poſt irruptionis Hungaricae tempora, ac poſt ipſam adeo monaſterii inſtaurationem, fuiſſe extructam. Etenim fines hiſtoriae tranſeunt, fabulasqve narrant, qvi urbis initia altius reperunt, et iura imperium civile complectentia, ei a prima origine, et conditus initio vindicant, atqve a Carolo M. auſpicantur. Fuit floruitqve hoc monaſterium in tutela et patrocinio Imperatorum et Regum, et nullo interiecto, his paruit, horumqve legibus ſtetit, cum de urbe huius nominis nihil fando auditum eſſet. Poſtea vero, qvam freqventia hominum locus ille cultus eſt, crevit ſenſim et nobilitari coepit, ut privilegia urbis acciperet, muroqve circundaretur. Non moramur vulgares et proletarios ſcriptores, qvi urbem monaſterio antiqviorem iactant, vel ſtudio ducti, vel imperiti rerum Germanicarum. Vt facile ſit iudicatu, qvanto in errore verſati fuerint *Philippus Knipſchildius, noviſſime Antonius Furſtenavius, qvorum alter non recte, alter non accurate et minus reverenter de hoc argumento ſcripſit.*

XI. Plurimum ad urbis incrementa attulit metus incurſionum hoſtilium, ſtatusqve Germaniae turbidus, et poſt irruptionem Hungaricam calamitoſus ac miſer, belloqve Saxonico, et turbis crebro gliſcentibus deterior indies triſtiorqve: Qva rerum facie Virgines monaſterio praefectae, accolas et advenas, religionis cauſa ventitantes, libenter admittebant, et in ſocietatem coeuntes, privilegiis atqve oppidi iure dignabantur. Nihilo ſecius placebat loci ſitus, cum ad bene habitandum aptus, tum defenſioni, qvoad illa tempora ferebant, accommodatus. Hac ratione coniuncti inter ſe homines, communi ope ſe confirmarunt, viresqve ad propugnationem idoneas magis expeditasqve habuerunt. Eodem enim tempore, qvo oppidi initium coepit, creverunt cives et corroborati ſunt, ut non comparato vicinorum auxilio, hoſtes repellerent, et ſuis ſe viribus tuerentur. Non

te-

temere fecerit, qvi utatur auctoritate ruderum lapideorum, qvae hodie ſuperant, ſeculumqve XII. edito huius defenſionis ſpecimine, deſignant. Sed ego, fabuloſas *circunſtantias* a veritate facti ſecernens, alia depromere argumenta poſſum, qvae fidem dictis faciant, et ſatis probent, non alii, qvam XII. ſeculo primam oppidi originem deberi. Hinc inſeqventi tempore magna eius dignitas aeſtimata eſt, ut regnante Friderico II. foedera cum vicinis paciſceretur, more veteris Germaniae, qvo municipales interdum urbes in foederis ſocietatem ſunt receptae. Tales foederum tabulae crebro memorantur, inprimis ſec. XIII. annis M CC XLVI. M CC LXXVII. M CC LXXXVI. M CCC. M CCCXII. M CCCCXXXVII. M CCCCLIX. M CCCCLXIX. qvibus Hervordia cum Praeſulibus et Comitibus Imperii, foedera mutuae defenſionis pepigit, qvae partim documentis publicis, partim Chronicis abunde confirmantur. Eo cumprimis pertinet diploma foederis, anno M CCLXXXVI. inter Ottonem Ravensburgium, et, ut verba habent, *oppida veteris ac novi oppidorum Hervordiae* initi, ubi non fit mentio *Radevici*, tertiae oppidi partis, ſed duo tantum oppida, uno iure coniuncta traduntur. Huc ſpectat Chronicon Mindenſe *ad an. MCCCCLXIX.*

XII. Qvae tametſi Antiſtitae, et ſodalitatis eius auſpicio geſta ſunt, aut certe geri debuerunt, tamen urbs potentia et opibus eo proceſſit, ut ad libertatem niteretur. Antiſtitae viribus impares, pacis cauſa aliqvandiu connivebant et periculoſos ancipitesqve exitus metuebant, ſed mitioribus conſiliis nihil effectum eſt, cum cives ad ſpem libertati ſeſe acrius excitarent. Qvaeſita paſſim cauſae praeſidia ſunt varia diſceptantium fortuna, donec Anna Limburgia, monaſterii Herfordienſis Antiſtita, anno MDXLVII. iure ſuo cederet, imperiumqve urbis ex pacto in ducem Iuliaci, et Cli

viae, qva Comitem Ravensburgium, transferret. Vrbs contra rationes ſuas edidit, qvamobrem, nemine interiecto, ad Imperium pertineret. Contra pactum obteſtata eſt, et documenta protulit, qvibus *regalis civitas* appellatur, ſtatusqve libertatis *decreto* Caroli IV. et *reſcriptis* Imperatorum *Friderici III.* et ſeqventium confirmatur. Tanto minus ab incepto deſtitit, qvando maior fiducia in tabulis imperii fuit, in qvas urbs relata, poſſeſſionis titulo ſe fulciebat. Inter haec diſſidia, multae poſt mutationes evenerunt, et interitus familiae acqvirentis, bellumqve Germanicum, rebus his moram impedimentumqve attulerunt. *Vid. Acta publica in cauſa exemptionis Herfordienſis, qvae publice extant.*

XIII. Poſtea El. Brandenburgico Comitatus Ravensburgius obtigit, qvi rem in eo ſtatu non relinqvendam ratus, Herfordiam periculis moleſtiisqve diu fatigatam, multo tandem labore ſumptuqve vindicavit, redactamqve in obſeqvium, cum ditione comitatus Ravensburgii, in qvam pacto, et ceſſione Monaſterii, cui urbs originem et incrementa debet, ſuperiori aevo venerat, denuo coniunxit. *Geſta haec ſunt annis 1647. et 1652. illum obſidio, hunc deditio et obſeqvium urbis inſignivit.* Ab hoc tempore pacis amans, ſine labe Principem, cuius imperio defenditur, colit, et in fide perſeverat. Demum a Gallis, Belgium, finitimumqve limitem invadentibus M.DC.LXXIII. intercepta, nec multo poſt, conſtituta pace, reddita, nemini caritate in Principem concedit.

):o:(

Digitized by Google